

UUS TSIRKUSE-ESTEETIKA OMATSIRKUSELT

TEATER

14. detsember 2012

– Keiu Virro

OMAtsirkus on teistsuguse esteetikaga tsirkus, kui ehk siiani silmas pidama oleme harjunud. Seal ei tehta trikke trikkide pärast, vaid näidatakse, et ka tsirkus võib olla kunst. OMAtsirkuse tekkimisest ja arengust rääkis Müürilehele Kaja Kann, üks asutajatest.

„Pilet kuskile” proov OMAtsirkuse saalis. Fotol Kaur, Saga, Kreete ja Anton. Foto: Heidi Kann

Tänaseks on treeneriteks lisaks asutajaliikmele Margus Terasmehele ja juhatajale Heidi Kannule ka OMAtsirkuse enda kasvatatud noored treenerid: Johanna Terasmees, Anni Veskimäe, Kristin Made, Johanna Sooba ning treenerikarjääri alustav Kai Rikken. OMAtsirkuse treeningus osaleb ligi 180 inimest vanuses 2,5 kuni 45 eluaastat. Treener-lavastaja Kaja Kann, kes tegi esimesed neli etendust,

hetkel enam OMAtsirkuses ei lavasta. Nüüd on lavastajateks eelkõige tantsukunstnikud Alissa Šnaider, Tiina Mölder, Helen Reitsnik.

Kuidas sai OMAtsirkus alguse?

Nii nagu ikka head asjad saavad. Margus Terasmees ja Kaja Kann, head lapsepõlvesõbrad, pealegi koos tsirkust õppinud, otsustasid oma kolmeaastaste lastega midagi vahvat ette võtta. Kõik sai alguse lõbusatest laagritest. Käisime suviti Jõgeval või Põltsamaal või Hiiumaal. Küsisime tasuta kasutamiseks kultuurimaja ruume. Eesmärk: tegeleda tsirkusega. Kutsusime kohalikud lapsed kaasa lööma. Meie lapsed kutsusid oma sõbrad ja nii see asi veerema hakkas. Varsti oli kasvanud huviliste ring nii suureks, et pidime avama igapäevased treeningud. Sel hetkel liitus ka Heidi Kann, kes oli õppinud sportvõimlemist (poom, rööbaspuud ja rajahüpped). Tema oskused ja kogemus andsid hoo sisse professionaalsemate sportakrobaatika-oskuste omandamisele.

Miks see loodi, millist tühimikku tsirkus täitis ja täidab?

Luues OMAtsirkust ei olnud meil plaanis kasvada nii suureks, kui see tänaseks kasvanud on. Tahtsime elada vahvat ja õnnelikku elu koos oma laste ja sõpradega. Tühimik oli meie endi eludes. Sel hetkel ei osanud me mõelda ühiskondliku tellimuse peale. Praegu tundub, et kui oleksime sellele liiga palju mõelnud, polekski ehk asjast asja saanud. Tänapäeval on üldse raske midagi ära teha. Kõik on puhas äri. *Win-win* süsteem. Meie esimene etendus toimus Von Krahlis ja kandis pealkirja „Kolikamber”. Noh, tahtsime lihtsalt teha ja tegimegi. Lapsed löid kaasa, ise lõime kaasa. Lihtne süsteem. Kanuti Gildi SAALI avamisega saime endale stuudio näol esimese stabiilse harjutusruumi. Seal toimusid treeningud kuni 2010. aastani. Kanuti Gildi stuudio on 10 x 5 meetrit suur ja kolm meetrit kõrge. Saltosid hüpates oli oht, et lööd pea vastu lage ära. Õhuakrobaatikat tehes pidi jalgu kõverdama, et need maha ei puutuks. Oli vaja kõrgemat ning suuremat ruumi ja paremat varustust. Nüüdseks toimetab OMAtsirkus väga hästi varustatud suures ja uhkes Standardi saalis aadressil Kopli 25.

Aastatel 1999–2010 oli keeruline kultuuriinimestele, rääkimata siis vaatajatest, seletada, et tsirkus võib olla üks kunstiliikidest. Kanuti Gildi SAAL usaldas meid. Hea oli teha treeninguid kultuuriasutuses. Noored nägid, mis majas toimub. Rääkisid kaasa, käisid etendustel. Arutasime koos kaasaegse kunsti

üle üldisemalt. See on tohutu väärtus, kui on võimalik tegutseda kõige kaasaegsema etenduskunstiga tegelevas majas üldse.

Eks me ise püüdsime uue tsirkuse kohta ka selgitustööd teha. Kirjutasime artikleid, korraldasime festivale, selgitasime ja näitasime. Alates aastast 2006 oleme toonud välja igal aastal ühe uue lavastuse. Õnneks kestab koostöö Kanuti Gildi SAALiga siiani.

Aastaks 2011 oli minu töö tehtud. Esimene põlvkond noori tsirkuseartiste üles kasvatatud. 11 aastat tööd.

Traditsioonilises tsirkuses on põhiliseks kaunis sätendavas trikoos artist, kes näitab publikule, mida ta oskab – ta näitab trikke. Teiseks on olulised loomad ja kolmandaks eraldi žanr klounaad. Ühes endast lugupidavas traditsioonilises tsirkusetelgis on kõik need suunad esindatud. Uue tsirkuse puhul välistatakse esimesena loomad. Seejärel vähendatakse triki osatähtsust. Trikk ei ole enam püha. Või siis triki mõistet on laiendatud ja venitatud. Nii nagu ka tsirkuse mõistet on laiendatud ja venitatud. 21. sajandi tsirkus on rohkem lavakunst, milles klassikalisi tsirkusežanre ja -tehnikaid, aga ka muid kunste, näiteks tantsu, füüsilist teatrit või videokunsti, rakendatakse hoopis teistsugusel moel ja eesmärgil kui traditsioonilise tsirkuse puhul, olgu siis lugusid jutustades, triki äärealasid kombates või lihtsalt tunneldes ja meeleolutsedes.

Kes on lavastuste sihtgrupp?

OMA tsirkus on ikkagi üks egoistlikumaid tüüpe maailmas. Etendusi tehakse eelkõige iseendale ja oma trupile. Seejärel oma õdedele ja vendadele ning vanematele ja vanavanematele.

Milline vahe on lavastajal ja treeneril?

Tsirkuse ja tantsu vahel on olemas seos. Tantsuga tegelevad kunstnikud mõistavad, mida tähendab füüsiline liikumine. Kuidas seda saab teatri vormis kasutada.

Üks kõige suuremaid erinevusi tsirkuse ja teiste etenduskunstide puhul on treening. Selleks et täita laval kolm minutit tegevusega, peab olema veedetud treeningsaalis tehnika kallal nikerdades umbes üks aasta. Rääkimata baasist, mida on laotud eelnevad kuus aastat. Tsirkuses ei käi asjad nii, et tahan, et sa

lendaksid, ja siis vupsti, kõik toimub. Teine suur erinevus on tehnilised vahendid ja turvalisus. Peab olema väga palju raha ja aega, et üks trapets iseenesest üles saaks ja hakkaks turvaliselt kiikuma. Veel rohkem kulub aega, et artist selle peale minna võiks ja ka midagi teha suudaks. Tsirkuses peab olema kannatust ja need miljonid kätekõverdused ja kõhulihased ja venitused ei lõppe iialgi. Lühidalt. Treenerid teevad igapäevast musta tööd koos artistidega. Lavastajad tulevad oma idee ja sisuga ning loovad sellest lavastuse.

Millised on senised suuremad saavutused?

Oleme uhked, et Eesti Kultuurkapital arvestab tsirkuse kui ühe etenduskunsti vormiga.

Oleme uhked, et avasime kultuuriministeriumis tsirkusekunsti arengu ümarlaua. See tõi esimest korda ühe laua taha kõik Eestis tsirkusega tegelevad inimesed. Meid on. Mis siis, et sellest põhiosa möödus Lauri Viikna (Tsirkusetuur) ja Kaja Kannu (OMAtsirkus) omavaheliste solvangute laviini all. See on hea, et inimesed räägivad. Traditsiooniline tsirkus versus uus tsirkus. Meie oleme OMAtsirkusega tuleviku poolt. Nemad mineviku poolt. Olgu peale. Mõlemal on õigus elada siin maamunal.

Need saavutused ei peaks kuuluma ühe hobitegevusega tegeleva lastekollektiivi saavutuste hulka. Sellist tööd ei peaks tegema hundiratast õpetav treener. Eestis on see aga kahjuks nii. Kui valiti uut olümpiakomitee juhatajat, kõlas küsimus, et kui edaspidi suunata toetused ainult suurtele klubidele, mis saab siis nendest entusiastlikest väikestest klubidest, kellel on suurepäraseid tulemusi ette näidata? Kandidaat vastas nii, et väikesed ei kao kuhugi. Nemad on entusiastlikud edasi.

Kahjuks kehtivad samad normid ka kultuuri rahastamisel. KUMU ei ole mitte kellelegi nii tähtis, et sinna iga päev tasuta tööle minna. Seepärast toetab seda riik. Teised väiksemad omaalgatuslikud sündmused ja organisatsioonid teevad oma tööd fänlusest edasi nagunii. Selline suhtumine ajab oksele. Pagan, nüüd läks poliitiliseks...

Lihtsalt kahju on sellest, et me pole suutnud luua Eestis noortele artistidele võimalusi tegeleda uue tsirkusega ka siis, kui nad tahaksid alaga tõsisemalt tegeleda. Noortel artistidel on taas ainult üks väljund – põgene, vaba laps!

Oleme uhked, et meid kui hobikorras tegutsevat truppi on kutsutud esinema profifestivalidele nii USAs kui ka Lätis.

Oleme uhked oma õpilase (Kert Ridaste) üle, kes läbis edukalt katsed Hollandi tsirkusekooli (Fontys University of Applied Sciences – Academy for Circus and Performance Art FHK).

Meie suurimaks saavutuseks on aga noored, kes on pidanud vastu kõik need 12 aastat. Noored, kellel on ikka veel sära silmas, kui Margus Terasmees tuleb oma hullumeelsete ideedega. Olgu see siis Tallinna Raekoja ja Pühavaimu torni vahel jalgrattaga mööda nõõri sõitmine või 27-meetrises tornis trapetsitrikkide tegemine või Emajõel lodjaga liikudes tasakaalu hoidmine ja žonglöörikkide esitamine. Mida keerulisemates tingimustes sa suudad oma keha ja tehnikat vallata, seda uhkem artist sa oled.

Või hoopis need noored treenerid, kes treenisid 11 aastat meie käe all ja kes treenivad nüüd ise lapsi ja tunnevad siirast rõõmu, kui üks laps on uhke iseenda üle. Oma sõbra üle. Ja nii nagu OMAtsirkus on alati korrutanud, meie juurde võiksid tulla lapsed ja noored, kes tunnevad huvi kaasaegse kunsti vastu ja kes ei põlga ära rasket tööd. Meie omalt poolt lubame arendada last mitmekesiselt ja garanteerime, et see kõik on lõpuks paganama äge.

13. detsembril esietendub Kanuti Gildi SAALis OMAtsirkuse lavastus „Pilet kuskile”. Lavastusest kirjutavad tegijad järgmiselt.

Helen Reitsnik ja Tiina Mölder on tantsijad-koreograafid, kes proovivad nüüd kätt tsirkuseetenduse lavastamisel. Lavastuse aluseks on lugu, mida püütakse jutustada läbi tsirkuse- ja tantsukeele. Kui kaasaegne see tsirkus on, jääb asjatundjate otsustada. Meile on siin olulised OMAtsirkuse noored artistid, kes on tõesti võimekad, valmis kaasa mõtlema ja pühendumata. Kindlasti on see väljakutse ka neile, et panna proovile oma esitajavõimed. Meie jaoks on väljakutse luua tsirkuseetendus, olemata ise tsirkuseartistid. Lavastus on kummardus loodusele ja sõprusele.